

ZAMONAVIY TA'LIMDA NAVOIY ASARLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Ahmadova Mahbuba Shavkat qizi

Buxoro davlat pedagogika universiteti,

Pedagogika nazaryasi va tarixi yo'nalishi 2-bosqich magistri

Annotatsiya. *Alisher Navoiy – o'z davrining buyuk mutafakkiri, shoir va davlat arbobi sifatida nafaqat adabiyotda, balki ta'lim-tarbiya sohasida ham katta iz qoldirgan shaxsdir. Uning asarlarida insonning ma'naviy kamoloti, ilm-ma'rifatga bo'lgan intilish, axloq-odob va tarbiyaning muhimligi haqida qimmatli fikrlar bayon etilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida Navoiy merosidan foydalanish o'quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularning ma'naviy va axloqiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada zamonaviy ta'limda Navoiy asarlaridan foydalanishning yondashuvlari tahlil qilinadi va amaliy qo'llash usullari bayon etiladi.*

Kalit so'zlar: *insonparvarlik, milliylik va umuminsoniylik, navoiy asarlaridan foydalanish yondashuvlari, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaga asoslangan yondashuv*

Kirish. Buyuk o'zbek shoiri, mutafakkiri, davlat arbobi va tarbiyachining ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari o'z davri uchungina emas, balki bugungi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega. Uning asarlaridagi ta'lim va tarbiyaga doir fikrlari, pedagogik g'oyalari zamonaviy ta'lim tizimini takomillashtirishda muhim manba bo'lib xizmat qilishi mumkin. Alisher Navoiyning ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning insonparvarlik, kamol va ma'rifat, axloqiy tarbiya, milliylik va umuminsoniylik g'oyalari zamonaviy ta'lim tizimini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. Navoiy merosidan foydalangan holda, ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaga asoslangan, axloqiy tarbiyani kuchaytirgan va milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda tashkil etish mumkin. Navoiyning ta'lim-tarbiyaga oid fikrlarini zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan integratsiyalashtirish, mustaqil ta'limni rivojlantirish orqali ta'lim samaradorligini yanada oshirish mumkin. Bu esa yoshlarning har tomonlama kamol topishiga, vatanga sadoqatli, bilimli va ma'naviyatli insonlar bo'lib yetishishiga xizmat qiladi.

Navoiyning pedagogik qarashlari uning hayotiy tajribasi, asarlaridagi tasvirlar va ibratli voqealar orqali yaqqol namoyon bo'ladi. Uning ta'lim-tarbiya konsepsiyasi quyidagi asosiy elementlarga asoslangan:

Insonparvarlik: Navoiy insonni eng ulug' ne'mat deb bilib, uning kamolotga yetishini ta'lim-tarbiyaning asosiy maqsadi deb hisoblagan. Uning asarlarida insonning aql-idroki, ma'naviyati, ma'rifati va ezgu fazilatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor berilgan. Navoiyning insonparvarlik g'oyalari zamonaviy ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kamol va ma'rifat: Navoiyning ta'lim-tarbiya konsepsiyasining yana bir muhim elementi – inson kamoloti va ma'rifatga intilishdir. U ta'limni insonning aqliy va ma'naviy salohiyatini

yuksaltirish vositasi deb bilib, uning har tomonlama rivojlanishiga harakat qilgan.

Bugungi kunda ham ta'limning asosiy vazifalaridan biri – yoshlarning ilmiy-ma'rifiy saviyasini oshirish, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirishdir. Navoiyning bu boradagi fikrlari zamonaviy ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashuvni qo'llashni taqozo etadi.

Axloqiy tarbiya: Navoiy axloqiy tarbiyaga alohida e'tibor berib, insonni ezgulik, adolat, mehroqibatlilik, vatanparvarlik kabi fazilatlarga tarbiyalash zarurligini ta'kidlagan. Uning asarlaridagi ibratli voqealar, axloqiy tarbiyaga oid nasihatlar bugungi kunda ham yoshlarni tarbiyalashda o'ziga xos uslubiy asos bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy ta'limda axloqiy tarbiyani kuchaytirish, yoshlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmatni shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Milliylik va umuminsoniylik: Navoiy milliylik va umuminsoniylik g'oyalari uyg'unlashtirishni ta'lim-tarbiyaning muhim prinsipi deb bilgan. U o'zbek xalqining madaniyati, adabiyoti, tilini yuksaltirishga harakat qilgan, biroq bu bilan birga jahon madaniyati yutuklarini o'rganishning ahamiyatini ham ta'kidlagan. Bugungi kunda ham ta'lim tizimida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, yoshlarda vatanparvarlik, millatga sadoqat, insonparvarlik kabi fazilatlarni shakllantirish muhimdir.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv: Navoiyning insonparvarlik g'oyalari asoslanib, ta'lim jarayonini har bir o'quvchining individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda tashkil etish mumkin. Buning uchun differensiasiyalashgan va individual ta'lim metodlarini qo'llash, o'quvchilarga tanlov imkoniyatlarini yaratish zarur.

Kompetensiyaga asoslangan yondashuv: Navoiyning kamol va ma'rifatga intilish g'oyalari zamonaviy ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv o'quvchilarda muayyan bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lib, ularning kelajakdagi hayotlarida muvaffaqiyatga erishishlariga yordam beradi. Navoiy asarlaridagi ilmga chanqoqlik va bilimga intilish g'oyalari ta'lim jarayoniga joriy etish, talabalarning mustaqil fikrlashi, tahlil qilish va muammolarni yechish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Alisher Navoiy asarlari, xususan, uning "Xamsa" dostonlari, qasidaları va ruboiylari inson tarbiyasi va kamoloti masalalariga bag'ishlangan. U o'z asarlarida insoniyatning yuksak maqsadlari – adolat, haqiqat va fazilatga erishish yo'llarini ko'rsatib bergan. Ushbu fikrlar bugungi kunda ta'lim-tarbiyada o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy ma'naviyatini rivojlantirish uchun qimmatli manba hisoblanadi.

Navoiy asarlarida bayon etilgan axloqiy qadriyatlar – halollik, adolat, rahmdillik va kamtarlik bugungi yoshlarni tarbiyalashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, Navoiy she'riyatidagi ta'limiy g'oyalardan foydalanish o'quvchilarning axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirishlariga yordam beradi.

Navoiy "Ilm birla amal o'qush turur" degan fikrni ilgari surib, bilim va amaliyotning ajralmas ekanligini ta'kidlaydi. Ushbu g'oyani ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali o'quvchilarda ilm olishga bo'lgan ishtiyoqni uyg'otish mumkin.

Zamonaviy ta'limda Alisher Navoiy merosidan foydalanish jarayonida quyidagi yondashuvlar asosida ish olib borish mumkin:

Navoiy asarlarini o'quv dasturlariga integratsiya qilish orqali adabiyot, tarix, falsafa va axloq fanlarida o'quvchilarga chuqur bilim berish mumkin. Masalan, uning "Farhod va Shirin" dostonidagi sevgi va fidoyilik mavzularini adabiyot faniga, "Saddi Iskandariy"dagi ilmiy g'oyalarni tarix va falsafa fanlariga bog'lash orqali ta'limni yanada mazmunli qilish mumkin.

O'quvchilarni Navoiy asarlaridagi g'oyalarni muhokama qilish, ular asosida insho va ijodiy ishlanmalar yozishga undash orqali ma'naviy tafakkurlarini rivojlantirish mumkin. Bu nafaqat adabiyotga, balki shaxsiy rivojlanishga ham xizmat qiladi.

Axborot texnologiyalari va interaktiv metodlarni qo'llash orqali Navoiy asarlarini taqdim etish samaradorligini oshirish mumkin. Masalan, "Hamsa"ning qisqacha mazmunini infografika yoki video materiallar orqali tushuntirish, dostonlarning muhim lavhalarini teatr sahnalari orqali ko'rsatish ta'lim jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

Navoiy asarlaridagi g'oyalarni boshqa mashhur adabiy va falsafiy asarlar bilan taqqoslash orqali o'quvchilarning tahliliy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin. Masalan, "Layli va Majnun" dostonidagi sevgi mavzusini Sharq va G'arb

Har yili 9-fevral kuni Navoiy tavalludiga bag'ishlangan tadbirlarni o'tkazish orqali o'quvchilarda ulug' shoirga bo'lgan qiziqishni oshirish mumkin. Ushbu tadbirlarda o'quvchilar tomonidan Navoiy asarlaridan parchalar o'qilishi, ular asosida sahna ko'rinishlari tashkil qilinishi maqsadga muvofiqdir.

Maktab va kollejlarda qoshida maxsus Navoiy asarlarini o'rganish xonalarini tashkil etish o'quvchilarning ilm olishga bo'lgan intilishlarini rag'batlantiradi. Ushbu xonalarda Navoiy hayoti va ijodi bilan bog'liq eksponatlar, kitoblar va elektron resurslar mavjud bo'lishi lozim.

Bugungi kunda raqamli platformalar orqali Navoiy merosini keng targ'ib qilish mumkin. Elektron kitoblar, mobil ilovalar va virtual darslar yordamida Navoiy asarlarini kengroq auditoriyaga yetkazish imkoniyati mavjud.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar orasida milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Alisher Navoiy merosini zamonaviy ta'limda qo'llash bu boradagi muhim vositalardan biridir. Uning asarlaridagi insoniylik g'oyalari yoshlarni ma'naviy yetuklikka yetaklash bilan birga, ularda milliy o'zlikni anglash tuyg'usini ham shakllantiradi.

Xulosa. Alisher Navoiy asarlaridan zamonaviy ta'lim jarayonida foydalanish nafaqat o'quvchilarga bilim berish, balki ularning axloqiy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'quv dasturlariga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash va ijodiy yondashuvlarni amalga oshirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. Shu tariqa, Navoiy merosi avlodlar o'rtasida milliy ma'naviyatni targ'ib etuvchi, insoniylikni ulug'lovchi asosiy manbalardan biri bo'lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alisher Navoiy. **“Hamsa”**. Toshkent: “Adabiyot” nashriyoti, 2020.
2. Boborahimov Sh. **Navoiy va ma’naviyat**. Toshkent: “Ma’naviyat” nashriyoti, 2018.
3. Karimov I. A. **Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch**. Toshkent: “O‘zbekiston”, 2008.
4. Internet manbalari va elektron resurslar: www.navoi.uz, www.ziynet.uz.

